

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 05.09.2023).
3. Давидова О. О. Криміналістичні дослідження матеріалів, речовин та виробів : курс лекц. Київ, 2008. 340 с.
4. Перелік наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів : затв. постановою КМУ від 06.05.2000 р. № 770 (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/770-2000-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.09.2023).
5. Scientific working group for the analysis of seized drugs (swgdrug) Recommendations, 2022. P. 73. URL: https://www.swgdrug.org/Documents/SWGDRUG%20Recommendations%20Version%208.1_FINAL_ForPosting_Rev%201-23-23.pdf (дата звернення: 05.09.2023).

Міжнародний досвід протидії організованій злочинності у сфері сексуального насильства та експлуатації дітей

Наталія Філіпенко,

д-ка юрид. наук, проф., Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «ХАІ»,
м. Харків, Україна,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9469-3650>, e-mail: n.filipenko@khai.edu

Наталія Язан,

Ужгородське районне управління поліції Головного управління Національної поліції
в Закарпатській області, м. Ужгород, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-00021-7621-9506>,
e-mail: yazannatasha@ukr.net

Розглянуто концептуальні питання міжнародного досвіду протидії організованій злочинності у сфері сексуального насильства й експлуатації дітей. Наголошено, що насильство щодо дітей має глибокі наслідки для здоров'я та благополуччя дітей, сімей, спільнот і країн. Згідно з висновками вчених, основні наслідки сексуального насильства для дитини є такими: 1) смерть; 2) тяжкі травми; 3) порушення розвитку мозку й нервової системи; 4) негативне реагування на стрес і поведінку, що становить ризик для здоров'я (діти, які зазнають насильства та впливу інших несприятливих чинників, із набагато більшою ймовірністю курять, зловживають алкоголем, уживають наркотики й мають сексуальні стосунки високого ризику; серед них також відзначено вищі показники тривожних розладів, депресій, інших проблем психічного здоров'я та самогубств); 5) незаплановані вагітності, штучні аборти, гінекологічні проблеми й інфекцій, що передаються статевим шляхом, зокрема ВІЛ; 6) шкода розвитку особистості, зумовлена руйнацією або деформацією базових умов розвитку (відчуття довіри, негативне ставлення до себе, недовіра до власного сприймання та власних оцінок; порушення формування комунікативних компетенцій, соціалізації; переживання інтенсивної психічної травми та її наслідків; регрес когнітивного, емоційно-вольового розвитку тощо). Саме тому сексуальне насильство й експлуатація дітей — це порушення прав людини, що має серйозні наслідки для розвитку світової спільноти.

Ключові слова: сексуальне насильство; експлуатація дітей; міжнародний досвід; протидія організованій злочинності.

International experience of combating organized crime in the field of sexual violence and exploitation of children

Nataliia Filipenko, Nataliia Yazan

The paper describes conceptual issues of the international experience of combating organized crime in the field of sexual violence and exploitation of children. It emphasizes that violence against children has profound consequences for the health and well-being of children, families, communities and countries. According to scientists' conclusion, the main consequences of sexual violence for a child are as follows: 1) death; 2) severe injuries; 3) neurodevelopmental disorders; 4) negative reaction to stress and health risk behavior (children, exposed to violence and impact of other adverse factors, are much more likely to

smoke, abuse alcohol, take drugs and have high-risk sexual relationships; they also have higher rates of anxiety disorders, depressions, other mental health problems and suicides); 5) unplanned pregnancies, induced abortions, gynecological problems and sexually transmitted infections, including HIV; 6) damage to self-development caused by the destruction or deformation of basic conditions for development (lack of trust, negative attitude towards oneself, distrust to one's own perception and own assessments; impaired formation of communication competences, порушення socialization; experience of intense mental trauma and its consequences; regression of cognitive, emotional and volitional development, etc.). Consequently, the sexual violation and exploitation of children are a violation of human rights that has serious consequences for the development of the global community.

Keywords: sexual violence; exploitation of children; international experience; combating organized crimes.

У широкому розумінні сексуальне насильство — це використання дитини дорослою особою або більш старшою дитиною для задоволення власних сексуальних потреб із застосуванням насилля або без нього, спираючись на довіру дитини або власні можливості. За дослідженнями закордонних фахівців, наприклад німецьких, жертвами сексуального насильства стають доволі малі діти (до 5 років) і діти більш старшого віку. Так, у 42 % випадків сексуальні зазіхання починаються із 6—7 років, але можуть мати місце навіть щодо немовлят. Основна частина сексуального насильства й експлуатації дітей припадає на вік від 7 до 13 років (75 %) [1, с. 6].

Сексуальне насильство щодо дітей та їх експлуатація, скоєні організованими злочинними групами, є особливо небезпечними, адже тягнуть за собою особливо тяжкі наслідки, завдають серйозної шкоди життю та здоров'ю малолітньої особи. Як зазначають фахівці, особа, яка постраждала від насильства в дитячі роки, у своєму подальшому житті, інколи навіть підсвідомо, прагне екстраполювати свій дитячий «життєвий досвід» на доросле життя. Найпоширенішими зафіксованими статистикою наслідками для таких осіб стають алкоголізм, наркоманія, застосування домашнього насильства, яке пов'язане з жорстоким поведінням із членами сім'ї, а в деяких — самогубство [2, с. 5]. Тобто адаптація таких дітей до нормального життя стає дуже складною, тривалою і не завжди успішною для цілої низки фахівців — правників, співробітників ювенальної превенції, медиків, психологів, психіатрів тощо.

Як зазначено в документах Всесвітньої організації охорони здоров'я (далі — ВООЗ), насильство щодо дітей містить усі форми насильства щодо людей віком до 18 років, скоєні батьками або іншими вихователями, однолітками, романтичними партнерами або незнайомими людьми [3].

Огляд досліджень [4] свідчить, що кожна восьма дитина у світі (12,7 %) зазнала сексуального насильства до досягнення 18-річного віку.

За оцінками ЮНІСЕФ, кожна 20-ту дівчинку віком від 15 до 19 років (приблизно 13 мільйонів) примушували до сексу протягом її життя [5]. Сексуальне насильство щодо дітей має гендерний характер: майже 90 % злочинців — чоловіки, а рівень віктимізації серед дівчаток у 2—3 рази вищий, аніж серед хлопчиків (віктимізація хлопчиків вища, аніж у дівчаток, у деяких контекстах та організаційних умовах) [6, с. 5].

За даними фахівців, у глобальних масштабах до 1 мільярда дітей віком 2—17 років зазнавали фізичного, сексуального або емоційного насильства чи були залишені поза увагою [7]. Більшість випадків насильства щодо дітей належить до одного із шести основних типів міжособистісного насильства, що стається на різних етапах розвитку дитини.

На жаль, факти сексуального насильства й експлуатації дітей мають транснаціональний характер і є дуже поширеними. За висновками окремих міжнародних організацій, отримані транснаціональними злочинними формуваннями від сексуального насильства й експлуатації дітей кошти обчислюються сотнями мільйонів доларів. Цей злочинний бізнес посідає третє місце, поступаючись тільки торгівлі зброєю та наркотичними речовинами.

Міжнародна спільнота докладает чимало зусиль для протидії сексуальному насильству й експлуатації дітей, зокрема: укладено Міжнародну угоду з метою запобігання насильству щодо дітей до 2030 року; триває розроблення міжвідомчого пакета із семи науково обґрунтованих стратегій профілактики, відомої як *INSPIRE* [8], а також завершується створення Глобального партнерства щодо припинення насильства щодо дітей. Для розв'язання проблеми неправомірного використання інформаційних і комунікаційних технологій для сексуальної експлуатації дітей сформовано Глобальний альянс *WePROTECT*: цивілізовані країни керуються його Моделлю національного реагування [6, с. 2]. Усе частіше зусилля із запобігання насильству щодо жінок і дітей стають взаємопов'язаними та підкріплюють одне одного, як зазначено у структурі *RESPECT3*. Фонд *Oak Foundation* нещодавно профінансував важливу роботу із запобігання сексуальному насильству щодо дітей [9], розроблено новий важливий індекс для виміру повноти національних заходів у відповідь [10].

В Україні за останні два роки проблема сексуального насильства й експлуатації дітей набула особливого загострення, оскільки наша країна мужньо протистоїть збройній агресії з боку РФ. Як свідчать данні кримінальних проваджень, саме діти стають найбільш вразливою категорією потерпілих від насильства, зокрема сексуального, із боку загарбників. У Міністерстві юстиції України задокументовано випадки сексуального насильства, скоєних від початку війни російськими військовими на окупованих територіях. За даними Генпрокурора України, сьогодні офіційно відомо про 175 таких фактів. Серед постраждалих — не лише жінки, а й чоловіки та діти (40 випадків — злочини щодо чоловіків, 13 — щодо — дітей віком від 4 до 17 років: 12 дівчат і 1 хлопчик). Утім, це — лише офіційна статистика [11].

Підбиваючи підсумки розгляду питання міжнародного досвіду протидії організований злочинності у сфері сексуального насильства й експлуатації дітей, можна стверджувати викладене далі.

1. Це дуже складна проблема, що потребує поглибленої співпраці співробітників правоохоронних органів, юристів, правників, медиків, представників державних установ і громадських організацій, а також імплементації в українське законодавство досвіду іноземних країн (зокрема, у частині реагування на такі злочини, адже вони мають дуже високу суспільну небезпеку не тільки через заподіяння шкоди іншим суспільним відносинам, соціальним і моральним цінностям, а й через порушення нормального фізичного та психологічного розвитку, руйнування соціальних зв'язків, складної та довгої адаптації після моральних і фізичних травм, виникнення небезпечних посттравматичних психічних розладів у жертв таких злочинів тощо).
2. Злочини, пов'язані із сексуальним насильством та експлуатацією дітей, долають кордони, якщо злочинець проживає в одній країні, а жертва — в іншій. У випадках сексуальної експлуатації дітей постачальник послуг часто є резидентом іншої держави. Отже, уряди країн світу мають координувати й узгоджувати між собою правові підходи до запобігання та протидії сексуальному насильству й експлуатації дітей, аби завадити особам, які скоюють злочини сексуального характеру проти дітей, спрямувати свої зусилля на ті країни, діти яких більш вразливі, що добре відомо таким особам.

Перелік джерел посилання

1. Keine Gewalt gegen Kinder. Bonn: Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend, 1998. 24 p.
2. Джу́жа А. О. Кримінально-правові та кримінологічні засади запобігання злочинам проти статевої недоторканності дитини : монографія. Київ, 2013. 193 с.
3. Посібник *INSPIRE*. Дії для впровадження семи стратегій задля припинення насильства стосовно дітей. Одеса, 2019. 304 с. URL: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/272996/9789241514095-ukr.pdf> (дата звернення: 18.08.2023).

4. Stoltenborgh M., van Ijzendoorn M. H., Euser E. M. & Bakermans-Kranenburg M. J. A Global Perspective on Child Sexual Abuse: Meta-analysis of prevalence around the world. *Child Maltreatment*. 2011 May. Vol. 16. Is. 2. Pp. 79—101. DOI: 10.1177/1077559511403920 (дата звернення: 18.08.2023).
5. A new era for girls: Taking stock of 25 years of progress / UNICEF. March 4, 2020. URL: <https://data.unicef.org/resources/a-new-era-for-girls-taking-stock-of-25-years-of-progress/> (дата звернення: 18.08.2023).
6. Меры по прекращению сексуального насилия и эксплуатации детей. UNICEF ; End Violence Against Children, 2020. 45 с. URL: <https://www.unicef.org/media/96276/file/CSAE-Summary-Ru.pdf> (дата звернення: 18.08.2023).
7. Hillis S., Mercy J., Amobi A., Kress H. Global Prevalence of Past-year Violence Against Children: A Systematic Review and Minimum Estimates. *Pediatrics*. March 2016. Vol. 137, Is. 3. URL: <https://publications.aap.org/pediatrics/article-abstract/137/3/e20154079/81439/Global-Prevalence-of-Past-year-Violence-Against?redirectedFrom=fulltext> (дата звернення: 18.08.2023).
8. INSPIRE Handbook: action for implementing the seven strategies for ending violence against children / World Health Organisation. 11 July 2018. URL: <https://www.who.int/publications/i/item/inspire-handbook-action-for-implementing-the-seven-strategies-for-ending-violence-against-children> (дата звернення: 18.08.2023).
9. Ligiero D., Hart C., Fulu E., Thomas A., & Radford L. What works to prevent sexual violence against children / Together for Girls. 2019. URL: www.togetherforgirls.org/svsolutions (дата звернення: 18.08.2023).
10. Out of the shadows: Shining light on the response to child sexual abuse and exploitation: A 40 country benchmarking index. A report from The Economist Intelligence Unit, 2018. URL: <https://bettercarenetwork.org/sites/default/files/Out%20of%20the%20Shadows%20Whitepaper.pdf> (дата звернення: 18.08.2023).
11. Коломієць В. Сексуальне насильство під час війни — це військовий злочин, який не має строку давності / Мін'юст України : офіц. сайт. 16.05.2023. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/valeriya-kolomiets-seksualne-nasilstvo-pid-chas-viyini-tse-voenni-y-zlochyn-yakiy-ne-mae-stroku-davnosti> (дата звернення: 18.08.2023).

Застосування сучасного програмного забезпечення під час дослідження зіткнень транспортних засобів

Андрій Фролов,

д-р філос., ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса», м. Харків, Україна,
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3868-4511>, e-mail: frolov.andrey.5120@gmail.com

Віталій Варлахов,

ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса», м. Харків, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6446-4400>, e-mail: 19varlahov84@gmail.com

Владислав Федорченко,

ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса», м. Харків, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3990-0703>, e-mail: fedorchenko94@ukr.net

В довідково-нормативній літературі з питань теорії та практики судової транспортно-траєкторічної експертизи відсутня будь-яка інформація стосовно дослідження зіткнень транспортних засобів із застосуванням сучасного програмного забезпечення, які дають змогу моделювати 3D об'єкти.

Ключові слова: зіткнення; кут зіткнення; сканування; 3D сканер; 3D моделювання; програмне забезпечення.